Conference on Social Sciences and Humanities Research (CSSHR)
volume. 3 № 8
CSSHR
EYIB
EDUCATIONAL YIELD INSIGHTS & BREAKTHROUGHS
ISSN: 3060-4648

Qalamtasvir mashg‘ulotlarida raqamli texnologiyalardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari

Sirojidinova Gulsevar Maxmudjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi yo`nalishi 2-kurs talabasi
Email: gulsevarsirojidinova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada qalamtasvir mashg‘ulotlarida raqamli texnologiyalardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari, ularning o‘quv jarayonini tashkil etishdagi o‘rni va talabalarning kasbiy tayyorgarligiga ta’siri yoritiladi. Ta’lim jarayonida grafik planshetlar, raqamli tasvir yaratish dasturlari, elektron o‘quv resurslari va interaktiv taqdimotlardan foydalanishning amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli vositalar yordamida chiziq xarakterini o‘rganish, yorug‘lik va soya munosabatlarini taqqoslash, tasvir bosqichlarini kuzatish hamda bajarilgan ishlarni tahlil qilish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Maqolada an’anaviy qalamtasvir mashqlarini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish, talabalarning mustaqil ta’lim faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va individual o‘zlashtirish xususiyatlarini hisobga olish masalalariga e’tibor qaratiladi. Raqamli vositalardan maqsadli foydalanish orqali o‘quv materiallarini o‘zlashtirishni yengillashtirish, teskari aloqani takomillashtirish va tasviriy san’at ta’limining samaradorligini oshirish imkoniyatlari asoslanadi.

Abstract: This article examines the didactic opportunities of using digital technologies in academic drawing classes, their role in organizing the learning process, and their impact on students’ professional training. It analyzes the practical applications of graphic tablets, digital drawing software, electronic learning resources, and interactive presentations in art education. The article also explores how digital tools can be used to study line characteristics, compare light and shadow relationships, observe different stages of drawing, and analyze completed artworks. Particular attention is paid to integrating traditional academic drawing exercises with modern technologies, supporting students’ independent learning activities, and taking individual learning characteristics into account. The article substantiates how the purposeful use of digital tools can facilitate the acquisition of learning materials, improve feedback, and enhance the effectiveness of fine arts education.

Аннотация: В статье рассматриваются дидактические возможности использования цифровых технологий на занятиях по академическому рисунку, их роль в организации учебного процесса и влияние на профессиональную подготовку студентов. Анализируются практические аспекты применения графических планшетов, программ для создания цифровых изображений, электронных образовательных ресурсов и интерактивных презентаций в

художественном образовании. Также рассматриваются возможности использования цифровых инструментов для изучения характера линий, сопоставления светотеневых отношений, наблюдения за этапами выполнения рисунка и анализа завершённых работ. Особое внимание уделяется интеграции традиционных упражнений по академическому рисунку с современными технологиями, поддержке самостоятельной учебной деятельности студентов и учёту индивидуальных особенностей усвоения материала. Обосновывается, что целенаправленное применение цифровых средств способствует более эффективному освоению учебного материала, совершенствованию обратной связи и повышению качества обучения изобразительному искусству.

Kalit so‘zlar: qalamtasvir, raqamli texnologiyalar, didaktik imkoniyatlar, grafik planshet, raqamli tasvir, elektron ta’lim resurslari, interaktiv ta’lim, mustaqil ta’lim, tasviriy san’at, pedagogik metodika.

Keywords: academic drawing, digital technologies, didactic opportunities, graphic tablet, digital drawing, electronic learning resources, interactive learning, independent learning, fine arts, teaching methodology.

Ключевые слова: академический рисунок, цифровые технологии, дидактические возможности, графический планшет, цифровое изображение, электронные образовательные ресурсы, интерактивное обучение, самостоятельное обучение, изобразительное искусство, методика преподавания.

Kirish: XXI asrda ta’lim tizimining rivojlanishi o‘quv jarayoniga yangicha yondashuvlarni olib kirish bilan birga, mutaxassislar tayyorlash mazmunini ham qayta ko‘rib chiqishni talab etmoqda. Axborot-kommunikatsiya vositalarining keng tarqalishi oliy ta’lim muassasalarida bilim berish, amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish va talabalarning o‘zlashtirish natijalarini kuzatish imkoniyatlarini kengaytirdi. Ayniqsa, ijodiy yo‘nalishlarda tahsil olayotgan yoshlarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda zamonaviy texnologiyalarning o‘rni ortib bormoqda. Tasviriy san’at ta’limida bu jarayon an’anaviy ijodiy tajribani saqlagan holda, yangi vositalardan maqsadli foydalanish zarurati bilan belgilanadi.

Qalamtasvir tasviriy san’at yo‘nalishidagi fundamental fanlardan biri bo‘lib, talabalarning kasbiy bilimlari va amaliy tayyorgarligini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu fan doirasida chiziq, shakl, hajm, nisbat, perspektiva hamda yorug‘lik-soya munosabatlarini o‘rganish orqali bo‘lajak rassom va pedagoglarning tasvir yaratish bo‘yicha bilimlari mustahkamlanadi. Mazkur jarayonda an’anaviy qog‘oz, qalam va boshqa chizmachilik vositalari asosiy o‘rin tutadi. Shu bilan birga, raqamli muhitda ishlash imkoniyatlarining kengayishi qalamtasvir mashg‘ulotlarini tashkil etishning yangi shakllarini o‘rganishni taqozo qilmoqda. Raqamli texnologiyalarning ta’limdagi ahamiyati faqat tasvirni elektron shaklda yaratish bilan cheklanmaydi. Ular o‘quv materiallarini namoyish etish, chizish jarayonining alohida bosqichlarini qayta ko‘rib chiqish, turli tasviriy yechimlarni qiyoslash va bajarilgan ishlarni tahlil qilish uchun qo‘shimcha sharoit yaratadi. Masalan, raqamli qurilma yordamida bir obyektning bir nechta eskizini tayyorlash, chiziqlarning joylashuvini o‘zgartirish va turli variantlarni yonma-yon ko‘rib chiqish mumkin. Bunday imkoniyatlar talabaga o‘z qarorlarining natijasini kuzatish va keyingi ishlarini rejalashtirishda yordam beradi. Raqamli vositalardan foydalanish o‘qituvchining

darsni tashkil etish faoliyatiga ham yangi talablarni qo‘yadi. Pedagog texnologiyani tanlashda uning mashg‘ulot maqsadiga mosligini, talabalarning tayyorgarlik darajasini va mavjud texnik sharoitlarni hisobga olishi kerak. Har qanday raqamli dasturdan foydalanish o‘z-o‘zidan yuqori ta’lim natijasini ta’minlamaydi. Agar tanlangan vosita o‘quv vazifasini bajarishga xizmat qilmasa, u mashg‘ulotning asosiy maqsadidan chalg‘itishi mumkin. Shu sababli raqamli resurslarni tanlash, ularni qo‘llash ketma-ketligini belgilash va erishilgan natijalarni baholash pedagogik jihatdan asoslangan bo‘lishi lozim.

Qalamtasvir ta’limida raqamli texnologiyalardan foydalanishning muhim jihatlaridan biri talabalarning bajarilgan ishlar ustida qayta ishlash imkoniyatidir. An’anaviy usulda chizilgan tasvirda o‘zgarish kiritish uchun ayrim qismlarni qayta ishlash talab qilinadi. Raqamli dasturlarda esa alohida qatlamlar bilan ishlash, chiziqlarni o‘zgartirish, ayrim elementlarni vaqtincha yashirish va turli variantlarni saqlab qolish imkoniyati mavjud. Bu xususiyatlar talabalarga tasvir yaratish jarayonidagi qarorlarni solishtirish, xatolar sababini aniqlash va o‘z ishining rivojlanish bosqichlarini kuzatish imkonini beradi. Biroq bunday qulayliklar an’anaviy chizish texnikasini puxta o‘zlashtirish bilan uyg‘unlashtirilgandagina kutilgan natijani beradi.

Mazkur masalada talabalarning raqamli savodxonligi ham e’tiborga olinishi zarur. Grafik dasturlar bilan ishlash uchun qurilmani boshqarish, fayllarni saqlash, tasvir o‘lchamlarini belgilash va tegishli funksiyalardan foydalanish bo‘yicha dastlabki bilimlar talab etiladi. Ushbu ko‘nikmalar yetarli bo‘lmagan holatlarda talaba asosiy tasviriy vazifadan ko‘ra texnik muammolarni hal qilishga ko‘proq vaqt sarflashi mumkin. Shu sababli mashg‘ulotlarni tashkil etishda texnologik tayyorgarlikni hisobga olish, dastlab sodda amaliy vazifalarni berish va keyinchalik murakkab topshiriqlarga o‘tish maqsadga muvofiqdir. Bundan tashqari, raqamli vositalar talabalarning mustaqil ta’lim faoliyatini tashkil etishda ham qo‘llanishi mumkin. Elektron dars materiallari, videoko‘rsatmalar, raqamli eskizlar va topshiriqlar to‘plami talabalarga auditoriyadan tashqarida ham o‘z ustida ishlash imkonini beradi. O‘qituvchi esa yuborilgan ishlarni ko‘rib chiqib, aniq tavsiyalar berishi va keyingi mashg‘ulot uchun vazifalarni belgilashi mumkin. Bunday faoliyatning samaradorligi topshiriqlarning mazmuni, teskari aloqaning sifati va talabaning mustaqil ishlashga bo‘lgan mas’uliyatiga bog‘liq.

Raqamli texnologiyalardan foydalanishda mualliflik huquqi, elektron materiallarning ishonchliligi va axborot xavfsizligi masalalariga ham e’tibor qaratish lozim. Talabalar internetdan olingan tasvirlardan foydalanishda ularning manbasini ko‘rsatish, boshqa mualliflarning ijodiy ishlarini o‘zlashtirmaslik va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish qoidalariga amal qilishlari kerak. Bu talablar bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy madaniyatini shakllantirish va ijodiy faoliyatda mas’uliyatli munosabatni rivojlantirish uchun muhimdir.Mavzuning dolzarbligi qalamtasvir mashg‘ulotlarida an’anaviy amaliy tajriba bilan raqamli imkoniyatlar o‘rtasidagi munosabatni pedagogik nuqtayi nazardan o‘rganish zarurati bilan belgilanadi. Hozirgi sharoitda raqamli vositalarni shunchaki qo‘shimcha texnika sifatida emas, balki aniq o‘quv maqsadlariga xizmat qiladigan didaktik resurs sifatida baholash muhimdir. Buning uchun ularning talabalar faoliyatiga ta’sirini, mashg‘ulotlarni tashkil etishdagi qulayliklarini va yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan cheklovlarini tizimli ravishda tahlil qilish lozim.

Xulosa: Qalamtasvir mashg‘ulotlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish bo‘yicha olib borilgan tahlillar ushbu vositalarni ta’lim jarayoniga joriy etishda aniq pedagogik mezonlarga tayanish zarurligini ko‘rsatadi. Texnologik yangilikning o‘zi ta’lim sifatini belgilamaydi; uning qiymati talabaning bilim olishi, amaliy vazifalarni bajarishi va kasbiy rivojlanishiga qo‘shgan hissasi bilan aniqlanadi. Shu nuqtayi nazardan, har bir raqamli vosita mashg‘ulotning maqsadi, kutilayotgan natija va o‘zlashtirish darajasiga muvofiq tanlanishi lozim. Mazkur yo‘nalishda o‘quv jarayonini takomillashtirish uchun raqamli topshiriqlarning natijadorligini muntazam o‘rganish muhimdir. Bunda talabalarning ishni bajarishga sarflagan vaqti, mustaqil qarorlar qabul qilish darajasi, berilgan tavsiyalardan foydalanishi va yakuniy natijaga erishish ko‘rsatkichlari hisobga olinishi mumkin. Ushbu ma’lumotlar asosida qaysi texnologiyalar muayyan o‘quv vazifasini bajarishda samarali ekanini aniqlash va ta’lim mazmuniga tegishli o‘zgartirishlar kiritish imkoniyati yuzaga keladi.

Raqamli ta’lim muhitini shakllantirishda o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirish ham alohida e’tibor talab qiladi. Pedagog grafik dasturlar bilan ishlashni bilishdan tashqari, ularning ta’limiy qiymatini baholash, amaliy topshiriqlarni loyihalash va talabalar faoliyatini xolis mezonlar asosida tekshirish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak. Shu maqsadda malaka oshirish mashg‘ulotlari, tajriba almashish uchrashuvlari va elektron metodik qo‘llanmalarni ishlab chiqish foydali hisoblanadi.

Ta’lim muassasalarida raqamli vositalardan foydalanish uchun zarur texnik sharoitlarni yaratish ham muhim vazifadir. Grafik dasturlarning barcha talabalar uchun ochiq bo‘lishi, mavjud qurilmalarning o‘quv talablariga mos kelishi va elektron materiallardan foydalanish tartibining belgilanishi ta’limdagi imkoniyatlar tengligini ta’minlashga yordam beradi. Shu bilan birga, bepul dasturlar va ochiq ta’lim resurslaridan oqilona foydalanish ortiqcha xarajatlarni kamaytirishi mumkin.

Kelgusida qalamtasvir mashg‘ulotlarida turli raqamli vositalarning ta’sirini tajriba asosida o‘rganish, talabalar fikrini tahlil qilish va o‘quv natijalarini qiyosiy baholashga qaratilgan tadqiqotlarni kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Bunday izlanishlar an’anaviy usullar bilan raqamli yondashuvlarning qaysi sharoitlarda samarali natija berishini aniqlashga xizmat qiladi. Umuman olganda, raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish qalamtasvir fanini o‘qitishning tashkiliy va metodik imkoniyatlarini kengaytiradi. Ularni tanlash va qo‘llashda pedagogik maqsadning ustuvorligini saqlash, talabalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish hamda erishilgan natijalarni ilmiy asosda baholash zarur. Ana shunday yondashuv orqali zamonaviy texnologiyalarning ta’limdagi haqiqiy qiymatini aniqlash va bo‘lajak tasviriy san’at mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirish uchun mustahkam asos yaratish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boymetov B. Qalamtasvir. — Toshkent: Musiqa, 2006. — 216 b. AKBT URSPI
2. Abdirasilov S. F. Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2012. — 232 b. AKBT URSPI
3. Abdirasilov S. F., Tolipov N. X. Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi (amaliy mashg‘ulotlar). — Toshkent: Aloqachi, 2007. Ziyouz
4. Abdirasilov S., Tolipov N., Oripova N. Rangtasvir. — Toshkent: O‘zbekiston, 2006. Ziyouz

5. Oripov B. N. Tasviriy san’at va uni o‘qitish metodikasi. — Toshkent: Ilm-Ziyo, 2006. Ziyouz
6. Hasanov R. X. Maktabda tasviriy san’at o‘qitish metodikasi. — Toshkent: Fan, 2004. Ziyouz
7. Ishmuhamedov R. J. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta’lim samaradorligini oshirish yo‘llari. — Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2004. Ziyouz
8. Yo‘ldoshev J. G‘., Usmonov S. A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2008. Ziyouz
9. Abdirasilov S., Hasanov M. Rasm o‘qitish metodikasi. — Toshkent: Iqtisod-moliya, 2010. reja.tdpu.uz
10. Nabiyev M. Rangshunoslik va rangtasvir texnologiyasi. — Toshkent: O‘qituvchi, 1995. — 48 b. reja.tdpu.uz